

Vingeroefeningen. Een poging tot flashback en flash forward.

1 september 2002

Auteur: Marita De Sterck

Volume: 32

Nummer: 1

Pagina's: 3-19

Documenten

- [vonk_jrg32_002.pdf](#)

vingeroefeningen een poging tot flashback en flash forward manila de sterck heel wat jonge mensen schrijven over hun ervaringen en ideeën over hun emoties en leefwereld ze voelen behoefte aan feedback aan een schouderklop en kritische maar constructieve commentaar vaak blijven ze op hun honger op school krijgen ze niet altijd de opdrachten en feedback die ze zoeken ouders en vrienden bejubelen de kersverse pennenvruchten aardig voor hun wankel schrijversego maar een tekst gaat er niet meteen van groeien bestaande schrijfcursussen zijn duur en niet echt afgestemd op jongeren de vraag rijst of er niet veel talent verloren gaat zowel bij autochtone als bij allochtone jongeren wegens nooit echt op scherp gezet en of niet alle jongeren de kans verdienen om ooit zelf eens uit te zoeken of ze creatief schrijven fijn vinden en talent hebben aar kun je mensen wel helpen bij hun boudewijnstichting in brussel organiseerde pogingen tot creatief schrijven ook met het oog op dit symposium verzamelde jongeren ook jongelui voor wie de koning boudewijnstichting stimulerende nederlands de tweede of derde taal lees en schrijfbestedingsprojecten in is zou zoiets ook in de klas kunnen diverse europese landen om ideeën op te wel op school maar niet op een schoolse doen voor vlaamse initiatieven manier en ook in niet literaire richtingen in het kielzog van vijf jaar praktijkervaring met voorbeelden strekken en maken ook leem het project vingeroefeningen een cursus tes zichtbaar een van de opvallende leem verhalen schrijven voor jongeren 1998 tes was een cursus creatief schrijven voor 2002 en de studiedag creatief schrijven in jongeren voor volwassenen bestonden er de klas 24 april 2002 een poging tot flash schrijfacademies en cursussen in de back en flash forward omringende landen in eigen land maar schrijfcursussen voor jongeren waren nauwelijks te vinden en als het ging om jonge ren met verschillende culturele achtergron het prille begin den met nederlands als tweede of derde taal was het helemaal armoe troef een de kiem van het project vingeroefeningen andere opvallende leemte steeds meer een cursus verhalen schrijven voor jonge jonge allochtone auteurs kleurden het literai ren ligt in het symposium leesbevorer landschap in de omringende landen ook dering 14 dat minister weckx in okto-

ber in nederland maar vlaanderen volgde niet 1994 met medewerking van de koning sept okt 2002 nummer 1 32e jaargang moesten aan het woord het project vingeroefeningen begon te smeulen vanuit vragen kun je schrijven wel leren nee als het zou gaan om pasklare frederik op school wordt weinig over dit soon hobby gesproken thuis recepten ja misschien als het zou gaan om prikkelende oefen begin aan vele verhalen maar loop ningen die beginners leren omgaan met belangrijke valkuilen en altijd vast dan is het belangrijk om met feedback keuzes werden gemaakt voor de groep jonge een prik te krijgen voor mij is de cursus een nest van wean waaruit ik ren van 15 21 jaar voor jongeren met verschillende culturele misschien verhalen teat opdrachten achtergronden voor jongeren met nederlands als eerste twee dwingen je om creatief te zijn de sti de of zelfs derde taal voor het leren schrijven van vlotte toe mulans om iets leesbaais te maken is grow even belangrijk vind ik de gankelijke verhalen voor jeugd auteurs als docenten creatief commentaar van medecursisten ze schrijven het ging om auteurs die gewend waren om met groe ziki met hetzelfde bezig en slagen et toch in om jouw tell te yalu r pen jongeren te werken die zelf een leertraject hadden afgelegd die wat je niet durft te uiten en hun eigen ervaringen ook hun faalervaringen met het schrij to aver je ouders zet je wel op ven en publicatieklaar maken van verhalen wilden bespreken papier dat verwachtte ik van deze cursus meer en duidelijker feedback dan in de les nederlands er groeide een kern van vaste schrijfdocenten els beerten kaddouse ik wil oppapier zetten daniel billiet kolet janssen bart moeyaert andre sollie en wat tr in me amgaat het leuke aan manta de sterck als gastdocenten traden op ed franck anne een schrijfcursus voor jongeren is dat provoost jan simoen en kaat vrancken de docenten ontwierp je leert om naar de ideedri van ande ren te luisteren en zelf kart te zeggen pen speelse uitnodigende schrijfoefeningen testten ze uit wat je van hun teksten vindt als in gaven feedback vertelden over de kneepjes van het vak hun zo n groep mermen nit verschillende eigen faalervaringen en grille begin en gaven kritische maar culturen zitten wordt dat extra boei end ik hou ervan dat mensen me constructieve commentaar rechlitit zeggen wat beta kart van fouttn kun je leren met het oog op de speurtocht naar schrijflustige alloch tone jon rams heb op de anus geleerd geren ging de koning boudewijnstichting samenwerkingsver om niet te gel tevieden te zijn en siren te zijn voor mezelf om edit op tek banden aan met lokale integratie centra lic die contact sten te werken om ze te laten ik opnamen met de scholen uit de regio en met jongerencentra herschrijf mij tekst drie vier keer een boeiend leertraject voor cursisten en docenten ging in 1998 de finishing touch zit m ffi ldeine din gen maar is heel belangrijk van start zer1n ik kan me moeilijc ultdiuldwn met woorden toch wil ik mijn gevmlens kwijt als ik schrijf vett lic de oefeningen altijd vanuit mezelf wat niet uitge legd krijg wil ik schrijven ik heb vooral geleerd om meer te durven bij welke schrijfoefeningen stop je in een pakket voor jonge begin het sthrijven om mijn tekst voor me zelf eat cook voor andenm te leven ners de lat wag niet ondraaglijk hoop liggen maar aan los voorlezen ik heb ook leren sdnppen gerommel in de mange heeft niemand iets als het gaat om jon aline it speel al lieges jaren viool geren op gang trekken en ze met feedback leren omgaan moet en mijn leraar helpt mij is heel streng er gezocht worden naar oefeningen die meteen kunnen prikkelen en leer nog wekeli-

jks bij ik heb vaak gedacht waarom bestaan er tricks tot schrijven die leren woekeren met limieten bepaalde deel geen coaches voor schrijven vaardigheden trainen en jongelui confronteren met de moeilijkheden schrijven heldert op den die beginnende schrijvers op hun pad kunnen tegenkomen oft je een bijk op je dagdagelijkse levent schrijven is dingen bitouden die je anders vergeet oefeningen een van de interessantste valkuilen vormt de introductie van een leren je je eigen zinnen ontcijferen en personage een personage niet expliciet presenteren op een zil beter verwoorden wat in jezelf zit veren blaadje maar laten oplichten door woorden en daden 32e jaargang nummer 1 sept okt 2002 een personage indirect maar raak typeren een leven lang oefenen de uitdaging be zodat de lezer zelf ook nog interpreterend staat erin om met de hulp van laagdrempelige aan de slag moet is een ge oefeningen boeiende oefenkansen to beweging op glad ijs waar creeren en prille probeersels via stimuleren de uitdaging bestaat erin om beginners en gevorderde feedback groeikansen to geven we wil den hun handen mee vol len onze oefeningen in 2003 publiceren met de hulp van hebben de uitdaging be maar we bieden de lezers van vonk alvast laagdrempelige staat erin om vanuit deze een voorproefje zie bijlage oefeningen valkuil haalbare oefenin boeiende gen to verzinnen jonge oefenkansen te ren uit een brede selectie creeren en prille feedback van foto s een intrigerend probeersels via of veelbelovend portret stimulerende bij de cursus vingeroefeningen horen laten kiezen ze een identi feedback groei atoma schriften met de hand schrijven is teitskaart bij dit portret kansen te geven immers trager schrijven met zichtbare cor laten verzinnen en dan vanuit dit portret voorzich recties het gaat ook om democratisch tig en stapsgewijs naar een personage laten materiaal overal en altijd beschikbaar evolueren is zo n oefening afhankelijk van de opdracht krijgt de groep ongeveer een half uur schrijftijd dit hoeft een andere belangrijke valkuil is het schrij niet op de vaste plek uitwijken naar de ven ven van dialogen niet zomaar wat los geta sterbank of vloer behoort tot de mogelijke ter maar een dialoog die de lezer iets den zijn er meerdere lokalen ter beschik wezenlijks leert over de personages waarin king dan kan ook daar een rustiger plekje emotionele spanning zit waarin belangrijke gezocht worden terwijl keerpunten voelbaar worden geen houteri de groep schrijft loopt de wordt het zelf of ge stoeve boekentaal die levende mensen coach lesgever rond en zout of eerst zelf nooit uit hun strot zouden krijgen maar een geeft waar gevraagd en dan zout taal die natuurlijk en soepel klinkt en een eerste stimulerende onvoorstelbaar lastig elk personage een feedback dan wordt de eigen stem geven een stukje video tonen groep verzameld en gevraagd om hapjes uit met twee pratende personages maar zon de kersverse tekst voor to lezen dit is voor der geluid of onderteksten met de opdracht de meeste beginners niet makkelijk het deze mensen op papier te laten praten is vraagt een pleidooi en een woordje uitleg een haalbare oefening die trainingskansen over hoe belangrijk en onvervangbaar voor biedt op dit terrein lezen is als toetsmoment schrijven met al je zintuigen op scherp tijdens het voorlezen van een tekst veran betekenisvolle flashbacks creeren brieven dert er iets in de voorlezer in de tekst in de construeren die de personages profiel luisteraars in de ruimte tussen alle betrok geven met vertelperspectieven en met ver ken partijen er hangen woorden in de lucht teltij-

den spelen een scene openen uitwer ze komen net kijken en ze willen groeien ken en sluiten een spanningsboog en prik het is keer op keer een beetje een gewijd kelende conflicten uitwerken op deze moment als een beginner zijn creatie in de terreinen blijf je ook als gevorderd auteur groep gooit als het laatste woord is gele sept okt 2002 nummer 1 32e jaargang zen kijkt iedereen de coach aan ook wie juist vreselijk dat zet aan tot relativeren elk naar zijn blad staart er wordt een weer lezer luisteraar leest hoort een beetje woord verwacht wat de coach zegt luis tert haar zijn eigen verhaal in een tekst en daar altijd nauw het valt toch een beetje in een kun je als tekstproducent van leren het hale open wonde wordt het zelf of zout of eerst gesprek vormt niet alleen een leerschool in zelf en dan zout er zijn geen sluitende ant omgaan met feedback maar ook in con woorden ook niet voor een coach die al structieve feedback formuleren de coach wat langer rondloopt die al wat meer heeft kan de kanttekeningen in vragen omzetten gezien en gehoord en gelezen en eventueel de aanloop is te sloom wordt stet dat je in geschreven misschien zijn er wel alleen vra de aanloop zou snoeien en met de deur in gen de eerste vraag mag naar de voorlezer huis zou vallen stel dat je wat verkleinwoor zelf gaan zou je zelf iets veranderen nu je den zou schrappen of wat superlatieven de tekst hebt voorgelezen zelfcorrectie is wat als de hij verteller een ik verteller zou een belangrijk mechanisme maar ook iets worden wat als dot en wat als dat wat zou wat je moet leren er met de tekst kunnen gebeuren veel vraagtekens en veal voorwaardelijke wijs en daarna krijgt de groep de kans om te reage vooral de boodschap dat wie de tekst ren maar niet in het wilde wag ook hier is maakte zelf eigenaar blijft van de tekst zelf de eerste vraag belangrijk wat zijn sterke kiest wat zal bewegen punten van de tekst die je net hoorde wat bleef je eigenlijk gaat het om een uitnodiging of de veel vraagtekens bij wat raakte je eerst tekstproducent bens wil kijken of er lets kan en veal krijgt de groep het woord bewegen ondanks de weerstand de angst voorwaardelijke dan vult de coach aan de hardnekkigheid en de vasthoudendheid wat waren volgens hem of waarmee iedereen met zijn eigen teksten wijs en vooral de boodschap dat haar sterke punten van de vergroeid is het gaat om een kans om wat wie de tekst tekst elke tekst heeft wel afstand te scheppen tussen pen en papier maakte zelf iets positiefs al gaat het wat lucht daartussen te pompen wat ande om enkele woorden en re mensen en andere woorden daartussen eigenaar blijft van de tekst zelf kiest elke tekstproducent wel te plaatsen ook al zou je bij je eerste versie ke leeftijd hij ook heeft blijven ook al zou je geen jota veranderen wat zal bewegen moet zijn goede kanten je kunt iets opsteken van de mentale bewe kunnen omhelzen om gingen die daze vragen in gang zetten lets daarna voluit in de spiegel over je tekst lets over jezelf je wordt te durven kijken en ook de scherpe randjes geprikkeld om je creatie en jezelf te bevra te zien om de hamvraag aan te kunnen gen om uit alles wat gezegd wordt datgene wat kan anders en beter wat ward mis te halen wat je prille tekst kan doen groeien schien wel anders gelezen of gehoord dan het is niet hiles leren luisteren naar feed het bedoeld was wat heeft de groep niet back en toch jezelf blijven als we eerlijk zijn gesnapt en wat doe ik daar mee moeten we bekennen dat we daar ons hale leven mee bezig zijn ook buiten de schrijf de coach luistert en modereert bijna altijd klas even tegenstribbelen dat hood erbij zijn de reacties van de groep

divers duiken dan wat darlings killen zwoegen vorm tegenstrijdige verklaringen op wat de een zoeken vorm die begrepen kan worden prachtig vindt aan een tekst vindt de ander komen tot het baste wat je in huis hebt bij 32e jaargang nummer 1 sept okt 2002 deze opdracht op dit moment op deze zetten dat mogelijk kan groeien ook als plek deze ruimte niet de ideate schrijfplek is ook als dit moment niet de constructieve feedback kan olie op het vuur ideate schrijftijd is zo n gooien kan groeikracht activeren als die opdracht heeft ook iets de coach is niet feedback respect toont voor de eigen klank oneerlijk en onhaalbaar degene die apes kleur van elke tekstproducent ook al doet hij je gaat niet op comman beter weet maar wel eens vreemde dingen met ons dierbaar do zitten schrijven maar degene die 1 mee nederlands wegens jong en zot wegens als je op korte termijn mogelijk maakt dat opgegroeid in een andere taal er gebeurt diverse reacties wit krij een stukje tekst een en ander als al dat jonge geweld op gen op een stukje tekst is geboren wordt en onze taal wordt losgelaten zeer zeker als dit geen slechte weg lk gaat groeien meer het nederlands niet hun eerste taal is maar vermeld ook uitdrukkelijk vroedman of het nederlands wordt er niet armer van dat wie snel en vlot vroedvrouw dan integendeel zoals in nogal wat hedendaag schrijft niet altijd op ter plastisch chirurg se muziekstijlen komt er wel eens iets heel mijn de knapste resulta vi-taals uit de bus sceyfoulah uit merksem ten bereikt dat degenen viste tijdens de cursus haar oude vlaamse die bereid zijn om koppig voort to ploeteren spreekwoorden en uitdrukkingen hij wou vaak het sterkst groeien weten wat ze betekenden vergeleek ze met de spreekwoorden uit zijn eigen taal tot in als het gaat om creatief schrijven is het m i een tekst van hem een personage opdook belangrijk dat je duidelijk maakt dat je je dat een vrij gedragen bloemrijk nederlands eerder opstelt als coach dan als corrector spreekt even gefronste wenkbrauwen in de het creatief proces staat centraal niet groep en dan het gevoel dat we meteen meteen het foutenonderwijs de coach is zonder expliciete uitleg weten dat dit perso niet degene die alles beter weet maar nage een ouder iemand is met gevoel voor degene die t mee mogelijk maakt dat een traditie dat oplicht door zijn taalgebruik en stukje tekst geboren wordt en gaat groeien spreekwoorden meer vroedman of vroedvrouw dan plas tisch chirurg bij dit snort oefeningen gaat tot mijn eigen kostbare leermomenten tij het niet in eerste instantie om fouten die de dens deze cursus behoren de ogenblikken spellingscorrector rood laat oplichten en om waarin culturele diversiteit in al zijn rijkdom opmerkingen als cursist houdt zich niet tastbaar werd in de interactie in de tek aan de opdracht sten in het kleurrijke nederlands het geven van stimulerende commentaar op de oefenresultaten zodat de cursist een wat hebben we geleerd kritische evaluatie van zijn werk krijgt en leert reflecteren over zijn teksten en moge lijkheden is een proces waarin ook de hoe langer ik schrijftraining geef hoe ster coach kan groeien in de loop van het tra ker ik de schrijfopdrachten bij het aanbren ject stopte ik als coach steeds meer energie gen ook meteen relativeer het gaat niet om in het leren omgaan met feedback en het eon verhaal schrijven maar om een hapje ontwikkelen van zelfkritiek zonder eigenheid tekst een aanloop creeren iets op papier to verliezen wat ik 66n keer heb gedaan sept okt 2002 nummer 1 32e jaargang maar nooit meer is het voorlezen van een sterke literaire tekst als startpunt na een knap stukje beroep-

sproza aan vingeroefingen hoort te hebben blijven niet alleen schrijflustige beginners het boek maar ook geoefende pennen verlamd achter literaire hoogte punten hebben nogal eens een castrerend effect zeker als els beerten daniel billiet impliciet of expliciet de boodschap wordt gegeven nu gaan icolet janssen batt moe wij ook zoiets proberen yaert andre sohie en manta de sterck hebben een wat ik lastig blij vinden is op een relatief korte tijd een sfeer aantal beknopte prikkelen creëren waarin cursisten zich veilig voelen om te schrijven en de schrijfoefeningen uitge om feedback te geven en te krijgen vooral als de groep hete werkt deze oefeningen rogeen is en heterogeen waren onze groepen semen schrij worden gebundeld in een ven met jongeren voor wie nederlands de moedertaal is bleek infonatief jeugdboek over niet evident voor veel jongelui voor wie nederlands de tweede creatief schrijven dat in april of derde teal is het vergt extra moed om dan je prille teksten 2003 verschijnt bij canon voor te lezen aanvankelijk was het de bedoeling om vooral cultuurcel geen papieren allochtone jongeren die bij nogal wet bestaande culturele pro redacteur of corrector wel jecten uit de boot vallen extra kansen te bieden met deze cur een vat vol ideas dat de sus door de drempel voor hen zo laag mogelijk te houden de doe het zelf thuis op ervaring leerde dat diverse groepen jonge vlamingen ook dreef kan helper gebaat zijn bij een laagdrempelige aanpak en dat het voor alle jongeren en docenten interessant is om in een multiculturele mast oefeningen bevst het groep te werken boek ook prikkelende cita ten over schrijven en tek voor de rekrutering van vlaamse jongeren moesten niet veel sten van beginners en inspanningen geleverd worden persberichten in kranten en gevorderden de meeste tijdschriften de verdeling van brochures in scholen en jonge oefeningen zijn ook in de rencentra volstonden maar de rekrutering van allochtone jon idas bruikbaar geren bleek een arbeidsintensieve zaak deze jongeren wor den niet altijd bereikt via de reguliere pers ze denken sours komen a aan brad dat de cursus te zwaar is voor mensen voor wie nederlands fen personage introduceren niet de moedertaal is eenmaal in de groep opgenomen stellen dialogen ze vaak vast dat de oefeningen haalbaarder zijn dan ze eerst zintuiglijk schrijven dachten ze hebben dus extra informatie en aanmoediging flashbacks nodig om zich in te schrijven de meeste allochtone kandida perspectieven ten war den gevonden in de onmiddellijke werkingskring van spanning en conflicten de lic s vaak via persoonlijke contacten we hebben echter het gevoel dat we met vingeroefeningen nog veel allochtone kandidaten niet bereikt hebben 32e jaargang nummer 1 sept okt 2002 ongeveer een derde van de ingeschreven die canon cultuurcel vanaf 2003 organi cursisten haakte af om diverse redenen sator van het project vingeroefeningen wit veel jonger of ouder dan de rest van de doorvoeren bestaat erin om naast de groep enige jongen of enige allochtoon in vlaamse schrijfdocenten ook allochtone de groep job gevonden slecht rapport niet auteurs als schrijfdocent in te schakelen compatibel met andere hobby s cursus het belangrijkste dat ik zelf na vijf jaar onderschat er waren duidelijk meer afha vingeroefeningen geleerd heb is dat een kers bij de allochtone jongeren zij werkten groep aanzetten tot schrijven vooral een vaak buitens of binnenshuis op zaterdag feest wordt als je als coach laat voelen dat sociale en familiale verplichtingen wogen je er zelf plezier aan beleeft dat het een sours zwaarder faalangst sloeg wel eens toe

voorrecht en een eer is om jongelui de kans als ze hun teksten vergeleken met cursisten te geven om uit te vinden dat schrijven leuk voor wie nederlands de moedertaal is kan zijn om ze te mogen helpen bij hun tekstcreaties om het allebei te mogen uit er is kortom op dit vlak nog heel wat werk wrijven de zalf en het zout en te zien dat er aan de winkel een verrijkende toevoeging iets gaat bewegen manta de sterck marita de sterck pandora be sept okt 2002 nummer 1 32e jaargang bijlage gesneden koek een oefenparcours waarin de belangrijkste valkuilen voor beginnende schrijvers aangepakt worden beslaat uiteraard al gauw heel wat uren maar het loont ook de moeite om op een of enkele van deze aspecten te trainen bijvoorbeeld gedurende twee lesuren nederlands of tijdens een projectdag het eerste deel van de hierna volgende oefening kan uitgevoerd worden in ongeveer 100 minuten de leerlingen kunnen 20 a 30 minuten schrijftijd krijgen de leraar loopt rond en is beschikbaar voor wie advies wil het tweede deel zou een oefening voor thuis kunnen zijn een leraar nederlands kan zelf schrijfoefeningen geven of een jeugdauteur als gastdocent in huffs halen beide formules hebben voordelen de leraar kent de groep beter maar zit mis schien meer gevangen in posities en rollen een jeugdauteur kan putten uit eigen publicatie ervaringen kan eigen groeilijnen opduiken vrijmoedig tonen waar hij zelf onderuit ging op zijn bek viel vertellen uit welke faalervaringen hij wat en hoe geleerd heeft maak wel duidelijk ke afspraken met je gastdocent niet alle jeugdauteurs willen dit soort oefeningen geven of over eigen faalervaringen vertellen expliciteer je verwachtingen en probeer de auteur ook een duidelijk beeld van je groep te geven deel 1 koekenbak een aanzet tot zintuiglijk schrijven en even later bracht ik terneergeslagen door de sombere dag en het vooruitzicht van de treurige volgende gedachteloos een lepeltje thee waarin ik een stukje model eine gesopt had naar mijn mond maar op het moment dat deze met koekkrumels vermengde slok thee mijn gehemelte raakte kreeg ik een schok en concentreerde ik mijn aandacht op wat er voor buitengewoons in mij gebeurde urr marcel proust de leant van swann de bezige bij om een koekje te beschrijven moet je je zintuigen maximaal benutten zo n inleef oefeningen veranderen je teksten radicaal sayfoulah na de cursus koeken in woorden kies 66n koekje uit een koekendoos met een assortiment van koekjes oude en nieuwe ver trouwde en vreemde verse en verjaarde bedenk waarom je precies dit koekje koos en niet een ander verken je koekje met woorden maar nog niet proeven welk zintuig werd het eerst geactiveerd bij sommigen komt het kijken eerst bij anderen het ruiken het voelen in 32e jaargang nummer 1 sept okt 2002 ww0a 7 laat nu echt al je zintuigen 66n na een los op het gekozen koekje en noteer losse woorden bij je wat je zintuigen je vertellen zien hoe ziet het door jou gekozen koekje bruit vorm kleur doe je ogen dicht zie je het voor je kijk nog bens wat maakt het koekje apart lemand die het niet kan zien zou het op basis van je beschrijving moeten kunnen zien tasten betast het koekje met je vingers hoe voelt het glad zanderig plakt het aan je vingers zoek woorden waardoor de lezer mee kan voelen ruiken ruik aan je koekje besnuffel het wat maakt de geur apart zoek woorden waardoor de lezer mee kan ruiken proeven neem een hap en kauw doe je vanzelf je ogen dicht of juist niet hoe proeft het hoe voelt het in je mond op je tong plakt het aan je kiezen neem je tijd laat je smaakpapillen werken zoek woorden waardoor de lezer mee kan proeven

lees alle losse woorden even voor jezelf voor omcirkel de woorden die volgens jou goed zijn waar je wat mee kunt wie wil enkele van die woorden hardop voorlezen en de resten van zijn of haar koekje tonen wat is goed gevonden wie vult aan waarin verschilt een cafe noir van een madeleine wat is de eigenheid van een bou-doir een suikerwafel bedenk een personage bij je koekje welk personage zou bij je koekje passen waarom wie is hij zij wat is de link tussen hem haar en dat koekje het kan een echt personage zijn of een verzonnen personage of een mix noteer voor jezelf zoveel mogelijk losse woorden bij je personage maar het is uiteraard niet de bedoeling dat je je personage uitvoerig gaat beschrijven dat je het op een presenteer blaadje aanbiedt aan de lezer sept okt 2002 nummer 1 32e jaargang je personage haft schrijf nu een kort stukje met voile zinnen je personage ziet het koekje ruikt en voelt neemt een eerste hap proeft probeer die eerste hap zo zintuiglijk mogelijk weer te geven gebruik de lose woorden die je eerder noteerde het is niet de bedoeling om een afgerond verhaal te maken we beginnen klein misschien groeit er een fragmentje of aanzetje uit stukjes voorlezen en groepsge-sprek wie wil een stukje voorlezen is er iets dat de voorlezer zelf na het voorlezen al meteen zou willen veranderen wat vond de groep sterk welke woorden bleven bij wat snapte de groep niet was dat de bedoeling wie gee suggesties om deze tekst te laten groeien met welke suggesties kan de voorlezer iets doen waar je eerst veel woorden zocht voor al je zintuigen omdat je dat ook gevraagd werd moet je later misschien wel dimmen vaak zijn je eerste zinnen niet zo sterk omdat je zelf al schrijvend op dreef moet komen bij het voorlezen voel je sours zelf dat je vijfde zesde zin misschien wel eens een beter start punt zou kunnen zijn nakaarten vond je de oefening leuk waarom wel of niet zintuiglijke beschrijvingen kunnen personages laten oplichten kunnen lezers prikkelen omdat ze vaak zo herkenbaar zijn het zintuiglijke is iets wat mensen delen maar elk indivi du gebruikt zijn zintui- gen ook op een heel eigen manier en elke cultuur gaat ook anders met zintuigen om het is dus vaak een mooie ingang om iets te doen met herkenning en ver schil kennen jullie voorbeelden uit de literatuur zintuiglijke beschrijvingen die bij bleven als het over ruiken gaat duikt uiteraard sciskinds parfum op zeg me hoe ruikt een zuigeling eigenlijk die ruikt zoals jij vindt dat hij moet ruiken nou die ruikt lekker zei de min wat is lekker brulde terrier tegen hoar er ruikt zo veel lekk- er een bosje lavendel ruikt lekker soepvlees ruikt lekker de tuinen van arabia ruiken lekker lk wil weten hoe een zuige ling ruikt de min aarzelde ze wist wel hoe zuigelingen ruiken dat wist ze heel goad ze had er immers tientallen gevoed ver- zorgd gewiegd gekust s nachts kon ze ze met hoar neus vinden zelfs nu had ze de zuigelingengeur duidelijk in hoar neus maar ze had hem nog nooit met woorden omschreven nou blafte terrier en hij pulkte ongeduldig aan zijn nagels in 32e jaar- gang nummer 1 sept okt 2002 tja begon de min dat is niet zo makkelijk te zeggen want want ze ruiken niet overal het zelfde hoewel ze overal lekker ruiken begrijpt u pater hun voetjes bijvoorbeeld die ruiken als een gladde warme steen nee meer als aardewerken gotten of als boter als verse boter ja precies ze ruiken als verse boter en hun lijfje ruikt als als een beschuit die in de melk is gedoopt en op hun hoofd bovenop achter aan hun hoofd waar het naar in een kruin zit daar kijk pater waar bij u niks meer zit en ze klopte terrier die door deze vloed van gede

tailleerde domheid een moment sprakeloos was geworden en gedwee zijn hoofd had laten zakken op zijn kale schedel hier precies daar ruiken ze het lekkerst daar ruiken ze naar caramel dat ruikt zo zoet zo heerlijk pater dat kunt u zich niet voorstellen als je ze daar een maal hebt geroken hou je van ze of ze nu van jezelf of van een ander zijn zo en niet anders moeten kleine kinderen ruiken uit patrick siiskind het parfum bert bakker 1991 welke woorden gebruikt siiskind om de geur van een baby aan te duiden welke blijven bij welke werken echt heel bekend is uit- eraard de passage uit de kant van swann de bezige bij waarin marcel proust beschrijft welk effect een madeleinekoekje gesopt in een lepeltje thee op hem had het was een sombere dag en hij voelde zich terneergeslagen maar op het moment dat de met koekkrumels vermengde slok thee zijn verhemelte raakte sloeg zijn stemming om deel 2 een duik in het verleden een heerlijk gevoel van vreugde waarvan ik de oorzaak niet kende had zich van mij mees ter gemaakt en isoleerde mij van mijn omgeving waar kon dit machtige vreugdegevoel van daan komen ik voelde dat het te maken had met de smack van de thee en het gebak maar dat het daar oneindig ver bovenuit steeg en van een heel ander karakter was waar kwam het vandaan wat betekende dat waar kon ik het vatten urr marcel proust de kant van swann de bezige bij aileen met de taal kunnen we teruggrijpen naar wat voor- goed verdwenen is hafid bouazza proeven is voelen bedenk een gevoel dat je koek- je bij je personage oproept het kan iets te maken hebben met hoe het koekje ruikt of smaakt of voelt schrijf een vervolg op je eerste stukje waarin je dat gevoel probeert weer te geven niet a la proust door het zelf te benoemen een heerlijk gevoel van vreugde dit machtige vreugde gevoel sept okt 2002 nummer 1 32e jaar- gang kies voor een minder directe weg de lezer mag best even zoeken bij te veel hints voelt de lezer zich onderschat maar bij te weinig hints haakt hij wel eens af stel dat je dat koekje intussen hartsgrondig beu bent tries dan iets anders binnen handbe reik een stuk fruit een snoepje om verder te oefenen een flits pagina s verder bedacht proust dat bij de smaak een herinnering hoorde en dat die herinne ring hem waarschijnlijk zo in beroering had gebracht maar het beeld bleef vaag hij kreeg het maar niet scherp hij vroeg zich af of hij de herinnering ooit weer scherp voor zich zou zien en opeens schoot de herinnering hem te binnen wat jouw perso- nage voelt bij het proeven maakt ook iets uit het verleden wakker een zin tuiglijke ervaring in het hier en nu roept iets op een herinnering aan lang of minder lang gele den een gevoel een gebeurtenis wat is er in het even van je personage ge- beurd wat heeft het met dat koekje te maken hoe trekt het koekje je personage het verleden in hieruit zou een flashback of terugblik kunnen groeien flashback en opeens schoot de herinnering mij te binnen het was de smaak van het stukje madeleine dat tante lionie mij zondagsmorgens in combray als ik haar in haar kamer goedemorgen kwam zeggen gaf nadat ze het in lindebloesemthee had ge- doopt uit marcel proust de leant van swann de bezige bij meteen zag proust weer haar huffs en de hele omgeving voor zich een hele wereld book op uit dat hapje is dit herkenbaar een flashback betekent letterlijk een flits terug naar achteren achterwaarts de tijd in een terugblik het woord duidt aan dat het om een snelle overgang gaat en om een overgang van het heden naar het verleden flashbacks kennen we uit romans films videoclipen maar zeker ook uit ons gewoon dagelijks

leven want we springen nogal eens van het hier en nu naar vroeger vaak zijn het onze zintuigen die zo n sprong in de tijd op gang trekken snel en spontaan zonder dat we er bij stil staan lk hoef maar een cafe noir koekje te ruiken of ik spring terug in de tijd lk zit stiff rechtop in een ouderwetse huiskamer op familiebezoek bij een saaie nude tante en ik krijg een cafe noir koekje lk likte altijd stiekem het glazuur van zo n koekje tot er in mijn handpalm een kleverige brij overbleef die ik niet wou opeten lk kwam nogal eens in de problemen als ik die tante bij het weggaan een hand moest geven mijn beste hand de rechtse dus die onder de plakkerige kruimels zat 32e jaargang nummer 1 sept okt 2002 zo n herinnering heel tegelijk iets prive en iets gedeelds want wel meer mensen hebben vergelijkbare herinneringen lk ben niet de enige die met zo n koekje knoeide smoutebollen roepen bij veel mensen een kermissfeer op softijsjes strandtaferelen nog voorbeelden van zintuiglijke ervaringen die het verleden wekken welke delen we welke maken iemand apart als we van de herinneringen van een personage een min of meer afgeronde scene maken die de tijdslijn van het verhaal even doorbreekt of onderbreekt waarna we de chronologische draad weer opnemen hebben we een flashback geschreven als je personage een blik in de toekomst werpt vanuit het hier en nu spreken we van een flash forward maar dit wordt opvallend minder gebruikt een van de redenen is dat de lezer bij een flash forward de aanwezigheid van de schrijver heel erg voelt personages kunnen niet echt in hun toekomst kijken de schrijver wel personages kunnen alleen maar gissen naar hun toekomst tenzij ze god heten een voorbeeld van zo n flash forward die nota bene opduikt vanuit een flashback sours denk ik terug aan onze treinrit naar hier en vraag ik me of of ik misschien een voorge voel had misschien wilde ik niet komen omdat ik wist dat mijn hele leven door elkaar gehaald zou worden ust anne provoost vallen houtekiet 1994 springen probeer nu zelf een flashback te schrijven waarbij je vertrekt van je vorige stukjes je personage proeft voelt flitst naar een belangrijk moment uit het verleden en keert ook weer terug naar het hier en nu een zintuiglijke ervaring zet de flashback in gang probeer de overgang zo uit te werken dat je lezer voelt dat er in de tijd gesprongen wordt belangrijk is dat een flashback functioneel is dat de lezer er iets mee kan zomaar springen in de tijd als aardigheidje of omdat je verhaal in het slop zat werkt niet je flashback moet iets meer zeggen over je personage zodat de lezer hem of haar achteraf beter snapt nu weet ik waarom hij dit of dat zegt of doet of juist niet een flashback kan veel verklaren sours ook het belangrijkste conflict in het verhaal maar het leukst is het als dat er niet te dik op ligt de meeste lezers vinden het niet fijn als ze de indruk krijgen dat de auteur een vingertje in de lucht steekt lezer kijk uit hier komt de sprong in de tijd die alles verklaart sept okt 2002 nummer 1 32e jaargang welke tijd lees je stukje voor 1 is de flashback functioneel waarom wel of niet wat vertelt het verleden over het heden van het personage wat zou je missen als je de flashback zou schrappen 2 gaat het om een flashback die spanning in het verhaal kan brengen of legt de flash back het verhaal still dat kan niet echt de bedoeling zijn als de flashback goed zit blijft het verhaal stromen veel lezers haken of op verwarrende flashbacks die van de tijdslijn een knoeiboel maken in kritieken kunnen we ook lezen waar auteurs volgens critici in de fout gingen met hun flashbacks een voorbeeld het ver-

haal is geschreven als een flash back maar op een of andere manier werkt dit literaire trucje niet het is verwarrend en het duurt te lang voordat de verhaallijnen weer in elkaar grijpen r.v.v. over de nesters van nam kee van kees van beinum in profiel 11 15 3 wat is de vorm van de flashback duikt de flashback op in een gesprek in een brief in een droom of gaat het om een herinnering in de gedachten van de hoofdfiguur als je in een flashback dialogen uit het verleden wilt laten klinken bedenk dan wel dat men sen zich best korte stukken of harden van een gesprek kunnen herinneren maar dat het ongeloofwaardig overkomt dat iemand zich letterlijk een paginalange dialoog kan herinneren 4 zijn de overgangen goed uitgewerkt hoe heb je de lezer duidelijk gemaakt dat je springt in de tijd heb je tussen nu en vroeger een repel wit gelaten of vloeit het heden naadloos over in het verleden begrijpt iedereen dat er een sprong in de tijd plaats vindt hoe misschien ben je spontaan overgestapt van de tegenwoordige tijd naar de verleden tijd of heb je juist de flashback met opzet in de tegenwoordige tijd geschreven misschien omdat het verleden nog zo sterk leeft in het heden van je per sonage heb je andere hulpmiddelen gezocht om aan te duiden dat je in de tijd springt welke hulpwerkwoorden tijdsaanduidingen er zijn verschillende mogelijkheden om de overgangen tussen heden en verleden uit te werken en de lezer duidelijk te maken dat er in de tijd gesprongen wordt maar soepele overgangen uitwerken kan bijzonder lastig zijn sommige mensen zeggen dat je aan de overgangen de hand van de meester herkent 5 wat roept de tegenwoordige tijd bij jou op en de verleden tijd voor veel auteurs staat de tegenwoordige tijd voor het hier en nu en ook voor actie betrokkenheid en aanwezigheid de verleden tijd hoort voor veel auteurs bij de stem van de verteller bij een bepaalde steer voor sommigen roept deze verteltijd ook rust en afstand op nogal wat mensen kiezen spontaan zonder erbij na te denken voor hun favoriete verteltijd het omzetten van je stukje naar een andere tijd kan je iets leren ook al zou je het daarna weer in je favoriete tijd terugzetten mn 32e jaargang nummer 1 sept okt 2002 voorbeelden van flashbacks wie kent voorbeelden van flashbacks die bij bleven uit de literatuur uit de film sommige auteurs gebruiken zelfs een dubbele flashback in montyn van d a kooijman staat in het eerste hoofdstuk een voorbeeld van een dubbele flashback de ik figuur jan montyn een gedeserteerde Amerikaanse kolonel denkt terug aan een vreselijk bombardement tijdens de Vietnam oorlog toen hij daar in doodsangst in een tunnel lag moest hij denken aan zijn jeugd in Nederland verder in het boek kondigt d a kooijman p 302 307 de flashback van zijn hoofdfiguur als volgt aan de film werd teruggedraaid ik hing weer aan de voorplecht van die duikbootjager ook dat gebeurt vaker dat flashbacks worden vergeleken met een film in het hoofd van het personage marga minco gebruikt flashbacks om psychologische emotionele spanning op te bouwen in de val nijgh van ditmar 1983 p 28 30 valt Frieda een oude vrouw in een put de schrijfster springt met de lezer 40 jaar terug in de tijd haar een andere val Frieda heeft haar man en twee kinderen in de oorlog verloren ze zijn omgekomen in een concentratiekamp de reden waarom zij destijds niet mee werd afgevoerd was ook een val van de trap in Hersenschimmen querido 1984 laat j bernlef knap zien hoe Maarten een oude man met dementie juist moeite heeft om heden en verleden uit elkaar te houden de flashbacks en de gaten in de herinner-

ing maken veel duidelijk over het trage verval van maartens bewustzijn in werther nieland de bezige bij 1949 speelt gerard reve met heel korte korte flashbacks in passages tussen haakjes op p 55 81 82 en 125 waarin de jonge hoofdfiguur elmer terugblijkt op zijn verleden en de lezer hem beter leert kennen tim krabbe is een auteur die handig gebruik maakt van flashbacks om spanning op te bouwen in het gouden ei bert bakker 1984 vertelt hij de voorgeschiedenis van de moorde naar via flashbacks flashbacks duiken wel vaker op in thrillers als een roman wordt verfilmd wordt de chronologische verhaallijn meestal nog frequenter onderbroken door flashbacks om de spanningsboog op te voeren en de verhaallijn gevarieerder en spannender te maken wie kent voorbeelden wat is er inzake flashbacks verderd bij de verfilming van het gouden ei van tim krabb6 the english patient van michael ondatje en van karakter van bordewijk in de film the english patient herinnert de zwaar gewonde almasy zich het verleden als verpleegster hana hem voorleest uit zijn enige boek soms zou je een hele roman als 66n grote flashback kunnen beschouwen dat wordt gezegd over vallen van anne provoost houtekiet 1994 in het eerste hoofdstuk ziet lucas hoe zijn buurmeisje in een ambulance thuis gebracht wordt dan springen we in de tijd terug en komen we te weten hoe ze haar ongeluk kreeg nogal wat auteurs zijn jaloers op filmmakers omdat die speciale middelen kunnen gebruiken om flashbacks duidelijk te maken overvloeiende beelden soft iris dit is een kring van sept okt 2002 nummer 1 32e jaargang onscherp troebel beeld random het centrale beeld door de lens met vaseline in te smeren overstappen naar zwart wit film voice over gebruiken die de kijker informeert over wat hij niet ziet bij het schrijven werkt het echter niet als je je pen in de vaseline stopt om een goeie overgang te creëren american beauty we kijken naar een scene uit de film american beauty minuut 105 tot 107 waarin twee jongemensen jane en haar buurjongen een videofragment bekijken in deze korte scene wordt niet gesproken alleen gekeken naar beelden van een plastic zak die opwaait in de wind schrijf een kort stukje van ca 20 lijnen waarin jane aan haar vriend vertelt wat ze ziet en hoe de videobeelden een emotie en een scene uit het verleden oproepen probeer die flash back in een korte dialoog te verwerken laat janes vriend enkele vragen stellen waardoor duidelijk wordt dat wat jane over vroeger vertelt iets opheldert over haar dat haar vriend nu beter snapt wie jane is de laatste flashback we kijken naar de slotscene van american beauty minuut 113 tot 115 hierin wordt de hoofdfiguur lester een 40 jarige man gespeeld door kevin spacey doodgeschoten terwijl hij een foto bekijkt waarop zijn gezin staat zijn vrouw zijn dochter en hijzelf ongeveer tien jaar geleden terwijl hij sterft ziet hij vijf belangrijke momenten uit zijn leven terug hoe hij als jongen op padvinderskamp naar de sterren keek zijn grootmoeders handen hoe hij voor het eerst de nieuwe auto van zijn neef zag hoe zijn dochter tijdens het schooltoneel als elfje verkleed straalde hoe zijn vrouw als jong meisje op de kermis naar hem lachte wat maakt deze flashback bijzonder ken je nog voorbeelden van zo n speciale flashback in sommige romans of films ziet een personage net voor zijn dood als in een film zijn leven aan zich voorbijgaan eigenlijk zou je het hele leven als een grote flashback voor de dood kunnen beschouwen een manier om als auteur je personage goed te leren kennen kan het opmaken van een finale flashback lijst zijn bedenk zelf vijf cen-

trale gebeurtenissen uit het leven van je perso nage die hij bij zijn dood voor zich ziet geef je personage zijn verleden flashbacks bieden veel mogelijkheden ze kunnen als geen ander stijlmiddel uitdrukken hoezeer het verleden doorleeft in het heden hoezeer onze beleving van het heden gekleurd wordt door het verleden en omgekeerd hoezeer nieuwe ervaringen ons beeld van het verleden voortdurend bijsturen flashbacks worden ook wel misbruikt ze dienen wel eens als ultiem redmiddel als true als camouflage als al de rest faalt of stroef loopt 32e jaargang nummer 1 sept okt 2002 maar als het gaat om emotionele spanning creëren om personages via hun verleden te laten oplichten om afwisseling in de verhaallijn te brengen blijft het een boeiend proces wat aicha schreef na de koekenbak oefening variant een schaal met exotische vruchten oma s handen de limoen is oma s favoriet als zij kookt reken dan maar dat je de limoen erbij vindt toen ik nog een klein meisje was gaf ze mij de verantwoordelijkheid om op de limoenen te passen als beloning kreeg ik geconfijt fruit niet erg lekker maar wel uit oma s hand haar hutsepot is in het hele dorp beroemd ook al smaken de limoenen zuur mijn oma kan ze veranderen in iets zoeter dan suiker als ik een supermarkt binnen wandel en ik zie de limoenen liggen dan denk ik dat ze doodgelukkig zouden zijn als ze in oma s handen terecht zouden komen maar een enkele limoen zou haar kunnen terugbrengen uit de klauwen van de doodswachter aicha hallouzi sept okt 2002 nummer 1 32e jaargang